

sky „šem“) do jeho čela. Golem potom plnil různé úkoly – pomáhal v domácnosti, nosil vodu, chodil na pochůzky, přes noc hlídal ghetto před křesťanskými výtržníky. Jednoho dne však rabín zapomněl Golemovi zadat úkol, a ten z přemíry nevyužitých síly vyrazil do ulic ghetta a ničil, co mu přišlo pod ruku. Teprve příkaz rabína a vyjmutí Jména Golema zastavilo. Židé se potom rozhodli, že nebezpečnou bytost uloží na půdu Staronové synagogy, kde ho nadšení lovci záhad hledají dodnes.

Koncept golema má však mnohem starší původ. Již v Bibli se termín objevuje: v biblické hebrejštině slovo znamená „zárodek, embryo“ (Žalm 139 : 16). V mimotalmudickém traktátu Výroky otců (3. - 5. st. n. l.) znamená zmateného, pošetilého, hloupého člověka, opak mudrce a učence. V mystickém učení středověkých německých učenců 12. století již znamená mystiky stvořenou bytost, jakousi nápodobu stvoření člověka Bohem, oživovanou pomocí extatických esoterních praktik. V 16. století se v Polsku objevuje příběh o rabi Elijahu Baal Šemovi z Chelmu, který silou bílé magie a Božího Jména stvořil sluzebnou bytost zvanou Golem, ale ta se mu vymkla z rukou a vzbouřila se. Toto podání bylo nepochybně předobrazem pražské legendy. Dnes, kdy se člověku - tvůrci techniky - jeho stvoření vymyká z rukou, více než jindy můžeme chápat varovné poselství příběhu.

Synagoga Turnov, Krajčova 2199, 511 01 Turnov
tel: 481 366 255-6, e-mail: info@turnov.cz
www.synagoga-turnov.cz, www.turnov.cz

Synagogu vlastní Město Turnov, spravují Turnovské památky a cestovní ruch, příspěvková organizace Města Turnov.

Vydaly Turnovské památky a cestovní ruch, příspěvková organizace Města Turnov v roce 2015.
Text: Terezie Dubinová, PhD., foto: Pavel Charousek, Jan Staněk, grafické zpracování: Jazz – art
Tisk: Unipress spol. s r.o.

Oprava synagogy byla podpořena grantem z Norska prostřednictvím Norského finančního mechanismu.

SYNAGOGA

TURNOV

בית כנסת תורנוב

www.turnov.cz

Turnovská synagoga pochází z roku 1719. Byla vystavěna z kamene na nároží židovské čtvrti, dnes se ale nachází uvnitř bloku domů. První tři, dřevěné synagogy, shořely při požárech města v letech 1643 a 1707.

Slovo „synagoga“ (hebrejsky „*bejt kneset*“ - „dům shromáždění“) pochází z řeckého slova pro „místo shromáždění“. Na rozdíl od kostela plnila synagoga nejen funkci modlitebny, ale také se zde vyučovalo náboženskému zákonu a sloužila i pro veřejná jednání židovské obce. Vnitřní podoba synagogy byla diktována náboženskými předpisy. Ústředním místem je svatostánek, ve kterém byly ukládány svitky Tóry (s textem biblických Pěti knih Mojžíšových). Ty byly omotány povijanem, překryty pláštěm, bohatě zdobeným stříbrným či mosazným štítem a „korunovány“ korunou ze stejného materiálu. Na dřevěných držácích svitků byly umístěny ozdobné nástavce.

Dvířka schrány byla překryta oponou a draperií, většinou ušitých ze vzácných, bohatě zdobených tkanin (samety, brokáty, hedvábné damašky). Mohly obsahovat jméno donátora a příležitost, při které oponu synagoze, tedy své komunitě, daroval, např. obřizka či oslava dospělosti syna, uzdravení z nemoci, svatba apod. Při bohoslužbě se svitek Tóry vyjmul ze schrány, přenesl na stůl v prostoru řečnické (bimy - v naší synagoze místo vyznačené v podlaze barevně odlišnými pískovcovými kvádry naproti svatostánku) a zde se za pomalého odvíjení a ukazování dřevěným či kovovým ukazovátkem ve tvaru ručky četl. Zmíněné liturgické předměty si v turnovské synagoze můžete prohlédnout ve vitrině po pravé straně svatostánku, pláštík a koruna pocházejí z Turnova. Po prodeji Tór z českých a moravských synagog do zahraničí komunistickou vládou v 60. letech 20. století byly novým majitelem dva turnovské svitky Tóry poskytnuty k užívání židovským komunitám v Lexingtonu, stát Kentucky, a Woodstocku, stát Illinois, USA. Posvátný předmět z Turnova tak slouží fungujícímu židovskému společenství a není pouze mrtvým muzejním předmětem.

Nad svatostánkem jsou umístěny původní dřevěné desky **desatera** (hebrejsky „*luchot ha-brit*“). Na nich jsou hebrejsky, zprava doleva, napsána počáteční slova deseti závazných výroků obsažených v Bibli (2. Kniha Mojžíšova kap. 20 a 5. Kniha Mojžíšova kap. 5). Jsou to tyto požadavky:

1. „Já jsem Hospodin, tvůj Bůh“ – tj. svrchovanost Boha
2. zákaz uctívání jiných bohů (tj. zákaz tzv. „modloslužby“)
3. zákaz rouhání („zneužívání Božího Jména“)
4. příkaz dodržovat šabat jako den odpočinku
5. příkaz úcty k otci a matce
6. zákaz zabití
7. zákaz cizoložství
8. zákaz krádeže
9. zákaz křivého svědectví vůči bližnímu
10. zákaz chtivosti a touhy po majetku bližního

Tvar desek napodobuje původní kamenné desky, na které podle biblického příběhu sám Bůh napsal příkazy svým prstem a dal je Mojžíšovi na hoře Sinaj. Desatero bylo převzato také křesťanskou církví a je tak základem mravního kodexu židokřesťanské civilizace.

Za pozornost stojí také **sedmiramenný svícen**.

Na dvorku synagogy se nachází kovová socha **golema** od turnovského kováře Davida Čermáka. Golem je postava známá z pražské legendy. Ta vypráví, že na přelomu 16. a 17. století pražský rabin Löw vytvořil umělou bytost, kterou oživil vložením Božího Jména (hebrej-

